

УДК 37.016+811.161.2

У74

Автори:

Голобородько Є. П., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки й менеджменту освіти Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, член-кореспондент НАПН України;

Голобородько К. Ю., доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Павлик О. А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри початкової освіти Криворізького державного педагогічного університету;

Мунтян С. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри слов'янської філології старший викладач кафедри слов'янських мов та методик їх викладання Херсонського державного університету;

Бондаренко І. А., учитель-методист, учитель української мови та літератури Херсонської спеціалізованої школи I–III ступенів № 24.

Рецензенти:

Плиско К. М., доктор педагогічних наук, професор;

Назаренко Л. М., доктор педагогічних наук, доцент.

Усі уроки української мови. 11 клас. I семестр. / У74 Є. П. Голобородько, К. Ю. Голобородько, О. А. Павлик, С. В. Мунтян, І. А. Бондаренко. — Х. : Вид. група «Основа», 2019. — 159, [1] с. — (Серія «Усі уроки»).

ISBN 978-617-00-3701-5

У посібнику вміщено всі уроки української мови для I семестру 11 класу, які розроблено з урахуванням змін, здійснених Міністерством освіти і науки України 2017 року. Розподіл навчального часу та зміст розроблених уроків носить орієнтовний характер. Згідно з положеннями пояснювальної записки оновленої програми, в разі потреби вчитель має право самостійно змінювати обсяг годин у межах розділу, а також змінювати послідовність вивчення розділів.

Для вчителів української мови та літератури загальноосвітніх шкіл, ліцеїв та гімназій, студентів філологічних факультетів педагогічних університетів.

УДК 37.016+811.161.2

© Голобородько Є. П., Голобородько К. Ю.,
Павлик О. А., Мунтян С. В.,
Бондаренко І. А., 2019

© Корягін В. О., макет обкладинки, 2019
© ТОВ «Видавничка група «Основа», 2019

ISBN 978-617-00-3701-5

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

УРОК 1

Соціокультурна змістова лінія

Мовна мода і мовний смак. Читацькі смаки. Культурний простір (моєї родини, мого міста, України). Національний дух культурного простору України. Естетичний смак українців у слові, побуті, одязі.

Наскрізнi лінії

1. Здоров'я і безпека.

Взаємозв'язок мовної практики і здоров'я людини. Мова і безпека країни.

2. Громадянська відповідальність.

Відповідальність українців за долю своєї мови.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Покращення довкілля. Підтримування самобутності культури українського народу. Соціальні й екологічні показники розвитку суспільства.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Мовний етикет фахівця.

УРОКИ 2-7

Соціокультурна змістова лінія

Успішні люди України й світу. Секрети успіху. Складники успіху.

Наскрізнi лінії

1. Здоров'я і безпека.

Лікарські рослини. Здоровий спосіб життя: мрія чи реальність? Турбота про своє здоров'я. Ландшафтотерапія: черпаймо сили у красі природи.

2. Громадянська відповідальність.

Перші кроки для досягнення мети.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Людина — частинка природної біосфери. Гармонійність взаємовідносин людини й довкілля. Збереження біосфери — необхідна умова виживання людини. Відродження древніх традицій ставлення до природи.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Історія одного успіху.

УРОКИ 8–18

Соціокультурна змістова лінія

Традиції й модерн у культурі й суспільстві. Публічний простір України. Культурне середовище — комфортне середовище?

Наскрізнi лінії

1. Здоров'я і безпека.

Мінімізація ризиків повсякдення власними силами. Небезпеки літнього й зимового сезонів. Вплив продуктів харчування на здоров'я людини.

2. Громадянська відповідальність.

Ознаки зрілості громадянського суспільства. Гармонійні стосунки з друзями.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Екологічна відповідальність. Середовище життя як цінність. Екологічний рух в Україні й світі. Гармонійна взаємодія людини й природи. Екологічна просвіта.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Підприємливість у приказках народів світу. Підприємливість літературних героїв. Підприємливість, гідна наслідування.

УРОКИ 19–32

Соціокультурна змістова лінія

Зірки українського спорту. Улюблені види спорту українців. Шкільні змагання.

Сім'я як джерело формування моральності. Міцні сімейні стосунки як родинна цінність. Дружба між людьми як цінність. Дружба справжня й несправжня. Гостинність як засіб об'єднання людей. Доброта, добротинність, чуйність у ставленні до себе й до інших.

Наскрізнi лінії

1. Здоров'я і безпека.

Межі безпеки віртуального простору. Здоров'я набагато більше залежить від звичок і харчування, ніж від лікарського мистецтва. Небезпечні вчинки. Добрі й безглузді вчинки. Наслідки вчинку.

2. Громадянська відповідальність.

Фан-клуби в Україні. Вияв громадянської активності в культурному і спортивному житті села (міста, країни). Відповідальність старшого й молодшого покоління одного перед одним. Обов'язок як моральна категорія.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Переваги екологічних видів енергії. Екологічні заборони. Екологія і тривалість життя людини. Здорове довкілля — сенс життя. Безпека як цінність для людини й людства. Протистояння добра і зла. Ціннісне ставлення до життя.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Корисні звички й цінні риси підприємливої людини. Способи виходу з конфліктів. Ставлення до невдач. Репутація і її значення. Розуміння багатства і бідності.

МОВНА СТІЙКІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА ОЗНАКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ. ПРАКТИЧНА РИТОРИКА

УРОК № 1

ПОНЯТТЯ МОВНОЇ СТІЙКОСТІ. ДЖЕРЕЛА, ЩО ЖИВЛЯТЬ МОВНУ СТІЙКІСТЬ

Мета (формування компетентностей); предметні: ознайомлення з поняттям мовної стійкості та з джерелами, що живлять її; **ключові:** дотримання норм літературної мови; **комунікативні:** підвищувати культуру спілкування; **інформаційні:** удосконалення вмінь здобувати, обробляти й раціонально використовувати інформацію; **загальнокультурні:** зміцнювати мовну стійкість у процесі власної мовленнєвої діяльності.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ

Робота з крилатими висловлюваннями

- ▶ Запишіть висловлювання О. Гончара про мову. Що вам сподобалось?

Мова — це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова — це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова — це ще й музика, мелодика, форми, буття, сучасна художня, інтелектуальна і мисленева діяльність народу.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Бліц-опитування

- ▼ Що таке мовна норма?
- ▼ Які є різновиди мовних норм?

- ▼ Де закріплюються мовні норми?
- ▼ Чи зустрічались ви з порушеннями мовних норм? Яких саме? Що слід робити з метою дотримання норм літературної української мови?

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ ТА ЗАВДАНЬ УРОКУ. МОТИВАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аналіз змісту поетичних рядків (речень)

- ▶ Виразно прочитайте вірш М. Рильського. До чого закликає нас поет?

МОВА

Як парость виноградної лози,
Плекайте мову.
Пильно й ненастанно
Політь бур'ян.
Чистіша від сльози
Вона хай буде.
Вірно і слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям.

IV. ПОЯСНЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Робота над текстом

- ▶ Прочитайте текст. Складіть і запишіть план його змісту. Передайте зміст кожного пункту плану. Запишіть, що таке «мовна стійкість».

Проблема мовної стійкості та її джерел — одна з ключових теоретичних проблем соціолінгвістики, набуває особливої практичної гостроти на сучасному етапі глобалізації інтеграції, демократизації суспільного життя. Мовна стійкість — це намір та мовленнєва поведінка особистості чи групи людей, що спрямовані на послідовне, непохитне користування в щоденному спілкуванні певною мовою, незалежно від того, якою мовою спілкується співрозмовник.

Окремі дослідження виявляють у певній мірі низький рівень мовної стійкості українців порівняно з російським населенням України. Так, наприклад, значна більшість молодих українців Києва при звертанні до них українською мовою також відповідають українською. Але при звертанні до них російською мовою вони переважно також відповідають російською. У той же час, росіяни в Україні характеризує висока мовна стійкість: вони, як правило, відповідають російською, і коли до них звертаються російською,

і у відповідь на звертання українською. Серед основних джерел, що живлять мовну стійкість, учені називають такі:

- національна традиція;
- національна свідомість та солідарність;
- національна культура;
- національний мир і співробітництво з іншими народами (З *Інтернету*).

Робота в парах

- ▶ Обговоріть джерела, що живлять мовну стійкість.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з різними словниками

- ▶ Запишіть назву словника, з яким працюєте. Ознайомтесь із передмовою до нього.

Складання анотації

- ▶ Складіть анотацію передмови. Запишіть.

Обмін інформацією в класі

- ▶ Назвіть словник. Користуючись передмовою, коротко ознайомте з його особливостями однокласників.

Ознайомлення із соціокультурною компетенцією мовної освіти

- ▶ Прочитайте текст. Випишіть складники соціокультурного компонента мовної освіти.

Глобалізація та інтеграція суспільного життя вимагає від учасників світової спільноти адекватно діяти в конкретних ситуаціях мовлення та розуміти й цінувати культурні відмінності країн. Виник термін «Culture Awareness» — знання культури, здатність її сприймати та адаптуватись у ній.

Соціокультурний компонент мовної освіти — комплексне поняття. Воно містить:

- 1) лінгвокраїнознавчий компонент;
- 2) соціолінгвістичний компонент (мовні особливості соціальних верств, поколінь, громадських груп, діалектів);
- 3) соціально-психологічний компонент (володіння національно-специфічними моделями поведінки та комунікативною технікою, прийнятними в певній культурі);
- 4) культурологічний аспект (історико-культурний та етнокультурний фон).

Соціокультурна компетенція, за П. В. Сисоєвим, дозволяє почуватися майже на рівних з носіями мови, що стосується культури.

Адже завдяки цій компетенції ми виділяємо специфічне в розвитку країни, представляємо власну країну, визнаємо право на існування різних культурних моделей, норм життя, уявлень, традицій. Це і готовність відстоювати власні позиції, не принижуючи інших, без прямої залежності від інших пріоритетів. Соціокультурний компонент сприяє розвитку толерантності та міжкультурних навичок.

Соціокультурний аспект — це портрет народу-носія мови, стилю життя, системи цінностей та культурної спадщини. Це все, що формує національну гідність народу, особливості національного менталітету та ідентичності (За О.О. Наседкіною).

VI. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Фронтальна бесіда

- ▶ Яка ознака найбільше характеризує літературну мову?
- ▼ Що таке мовна стійкість?
- ▼ Які джерела живлять мовну стійкість?
- ▼ Яке значення має мовна стійкість?
- ▼ Як слід користуватись мовою, керуючись її стійкістю?

Соціокультурний елемент уроку

- ▶ Прочитайте текст. Коротко перекажіть його. На які положення, на вашу думку, слід звернути особливу увагу? Запишіть їх.

Проблема сталого розвитку — одна з найбільш актуальних у сучасному світі. Нею опікуються світові лідери, їй присвячені сотні урядових і міжурядових програм, вона вже багато років стоїть у порядку денному найвпливовіших міжнародних організацій.

Під кінець минулого та на початку нинішнього століття Організація Об'єднаних Націй розгорнула наполегливу діяльність з цієї проблеми. Були проведені такі важливі заходи, як всесвітні конференції, спеціальні сесії Генеральної Асамблеї ООН, зустрічі на найвищому рівні представників практично всіх країн світу. Проблема сталого розвитку перетворилася на важливий складник внутрішньої та зовнішньої політики багатьох держав на різних континентах.

Для Організації Об'єднаних Націй сталий розвиток означає розвиток, який «задовольняє потреби нинішнього покоління, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби».

Про її не лише політичну, а й наукову актуальність свідчить та увага, яка приділяється сталому розвитку в науковому середовищі. Ведуться масштабні наукові дослідження, написані та перекладені різними мовами тисячі наукових звітів, фундаментальних

монографій і навчальних посібників, проблемних статей і популярних брошур. Сучасні методи оброблення інформації з використанням комп'ютерної техніки й новітнього програмного забезпечення дають можливість значно розширити моніторинг природних та суспільних процесів, зробити його більш повним, оперативним, а головне — комплексним, і на цій основі моделювати сучасний і подальший розвиток біосфери, людини, людства (За А.П. Садовенком).

VII. ПІДСУМОК УРОКУ

Рефлексія

- ▼ Що нового ви дізналися на цьому уроці?
- ▼ Чим збагачують ці знання наше мовлення?

VIII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (НА ВИБІР)

- ▼ Робота за підручником (теоретичний матеріал і вправа).
- ▼ Пошукова робота. Підберіть додаткову інформацію з теми уроку. Коротко законспекуйте.

УРОК № 2

ПРАКТИЧНА РИТОРИКА. ЗАСОБИ МОВНОГО ВИРАЖЕННЯ ПРОМОВИ

Мета (формування компетентностей); предметні: розширення та поглиблення знань про риторику як мистецтво, науку й навчальну дисципліну; **ключові:** уміння творчо застосовувати названі знання на практиці; **комунікативні:** формування комунікативної майстерності; **інформаційні:** уміле добування та оброблення інформації; **загальнокультурні:** піднесення ролі риторики в сучасному світі.

Тип уроку: розширення та поглиблення знань, умінь і навичок.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ

Міркування

- ▶ Прочитайте цитату. Запишіть її. Яку основну думку в ній виражено?
Мовлення — ріка, а мова — джерело її (Г. Сковорода).

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Повторення

- ▼ Що таке риторика?
- ▼ Що значить практична риторика?
- ▼ Значення практичної риторики в житті окремої людини й суспільства.

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ І ЗАВДАНЬ УРОКУ. МОТИВАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виразне читання

- Виразно прочитайте вірш. Кому слід поклонитися за нашу співучу мову?

Чи в радості, а чи в журбі,
Ти поклонишся знову й знову
Тому, хто виплекав в тобі
Оцю співучу рідну мову.
Народ цю мову прикрашав,
Беріг від роду і до роду.
І в ній відбилася душа
Мого великого народу.

М. Пироженко

Колективне (разом з учнями) формулювання завдань уроку

IV. РОЗШИРЕННЯ ТА ПОГЛИБЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК З ПРАКТИЧНОЇ РИТОРИКИ

Виставка праць з риторики.

Короткий огляд літератури (міні-диктант)

- Запишіть. Поясніть постановку розділових знаків. З якою метою ми перевертаємо гори літератури?

Кожен з нас, особливо люди інтелектуально-духовної сфери діяльності, прагнемо відшукати Істину, примножити Добро, творити Красу, оволодіти таємницею божественного Слова-логоса, для чого перевертаємо гори літератури, різноманітної інформації, яка б відкрила нам багатющі скарби риторичної культури людства й рідного народу (*Г. М. Сагач*).

Робота з текстом

- Прочитайте текст. Складіть і запишіть його план. Коротко за планом перекажіть зміст тексту.

Риторика — це теорія і практика досконалого мовлення.

Термін в історії не відзначався однозначним тлумаченням. Виток його різних інтерпретацій сягають глибокої давнини, коли чітко визначалися два підходи до сприйняття риторики: з одного боку — Платон, Сократ, Аристотель, Цицерон, які розвивали концепцію змістової риторики, де одним із головних компонентів була ідея (логос), а з другого — школа Квінтіліана, яка розглядала риторикку як мистецтво прикрашення мовлення.

Риторика в сучасному розумінні — це наука красномовства, наука й мистецтво переконуючої комунікації.

Риторика як наука про зрозуміле та прекрасне, будучи у своїй основі класичною, має свої різновиди, зокрема, практична риторика, ділова риторика, педагогічна риторика, шкільна риторика й ін.

Переконливого красномовства необхідно вчитися. Тому риторика розглядається і як навчальна дисципліна, серед завдань якої є: подати необхідний мінімум теоретичних знань про риторикку як науку й мистецтво мовне вираження виступу (промову); ознайомити з технологіями та методиками підготовки до виголошення промов; формувати здатність критично оцінювати виступи з огляду на розроблені теорії (За М.В. Бухтієм).

Обробка інформації

- ▶ Прочитайте текст. Випишіть у вигляді плану лише конкретні виражальні засоби риторики.

М.В. Ломоносов у своїй «Риторичі» детально характеризує основні «прикраси публічного виступу», використовуючи метафори (кам'яне серце, похмуре море, у хвилях киплячий пісок, несите око, громогласний комар тощо).

Завжди ефективним експресивним риторичним прийомом є протиставлення (антитеза, антоніми): «На нашому боці — почуття честі, на тому — зухвалість, тут — сором'язливість, там — розпуста; тут — вірність, там — обман; тут — доблесть, там — злочин; тут — неохитність, там — лютість; тут — чесне ім'я, там — ганьба; тут — стриманість, там — розпуста».

Риторичні питання слугують для емоційного ствердження чи заперечення чогось. З їх допомогою можна досягти ефекту співпереживання — інтелектуального та емоційного.

Звідки ж з'явиться працелюбність, коли немає бажання та старанності?

Парадокси як міркування, які й доводять певні твердження та заперечують їх, збереглися з давніх-давен.

Цицерон — автор філософської праці «Парадокси», а пізніше Д. Дідро написав «Парадокси про автора».

На парадоксах ґрунтуються деякі народні прислів'я: *тихше їдеш — далі будеш. У шевця чоботи драні*. Для парадоксу характерна короткість і завершеність, це наближає його до афоризму. Грою слів парадокс може нагадувати каламбур. Часом перевертає навиворіт поширену сентенцію: «Не відкладай на завтра те, що можна зробити післязавтра» (*О. Вайльд*).

До виражальних засобів належать метонімія, синекдоха, епітети, інверсія та інші. М. Ломоносов кожному з цих художніх засобів присвячує в «Риторичі» окремий параграф (*За Л. І. Нечволод*).

Елементи інсценізації на уроці

- ▶ Пригадайте засоби мовного вираження промови. Наприклад: робота над вимовою (дикцією); голосом (тембр, сила, висота); мовленнєве дихання; композиційна побудова промови; управління мімікою, жестами, позою, ходом; техніка входження в образ тощо. Проілюструйте їх конкретними прикладами.
- ▶ Складіть або доберіть невеликі тексти й відпрацюйте обрані вами засоби майстерного вираження промови.

Самостійна робота і її обговорення

- ▶ Напишіть, яке, на ваш погляд, значення має практична риторика для життєдіяльності особистості й суспільства.

V. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ

Робота з таблицею

- ▶ Складіть таблицю на тему «Аспекти риторичі та їх зміст» і заповніть її.

Аспекти риторичі та їх зміст

Аспекти Завдання	Риторика як мистецтво	Риторика як наука	Риторика як навчальна дисципліна

Усвідомлення побажань мислителів

- ▶ Прочитайте. Як ви сприйняли ці побажання? Кому б ви хотіли передати їх? Поясніть пунктуацію і правопис виділених слів. Запишіть текст.

Анатоль Франс справедливо писав: «Не вважайте себе незваними гостями на бенкеті мудреців. Займіть **підготовлене** там вам місце. І тоді, **віч-на-віч** із прекрасними **творіннями** поетів, учених, артистів, істориків усіх часів і народів, ви правильно оціните свої здібності, і вашим очам відкриються нові, широкі, незвідані обрії.

ЗМІСТ

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. 11 КЛАС. I СЕМЕСТР	3
СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ	5
МОВНА СТІЙКІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА ОЗНАКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ. ПРАКТИЧНА РИТОРИКА	8
<i>Урок № 1</i> Поняття мовної стійкості. Джерела, що живлять мовну стійкість	8
<i>Урок № 2</i> Практична риторика. Засоби мовного вираження промови	12
<i>Урок № 3</i> Метафора, метонімія, їхня роль у мовленні	16
<i>Урок № 4</i> Риторичні фігури (антитеза, градація, повторення, риторичне запитання, звернення, порівняння)	20
<i>Урок № 5</i> Риторичні фігури. Робота з текстом	25
<i>Урок № 6</i> Написання висловлювань із використанням тропів і риторичних фігур	29
<i>Урок № 7</i> Тематична контрольна робота № 1. Написання висловлень із використанням тропів і фігур	32
МОРФОЛОГІЧНА НОРМА	34
<i>Урок № 8</i> Прикметник. Відмінкові закінчення прикметників ...	34
<i>Урок № 9</i> Вищий і найвищий ступені порівняння прикметників	39
<i>Урок № 10</i> Синонімічні способи вираження різного ступеня ознаки, використання прислівників <i>дуже, вельми, занадто, мало, вкрай, зовсім, особливо, трохи, децю, злегка</i> та ін. Уживання прикметникових суфіксів і префіксів зі значенням суб'єктної оцінки	44
<i>Урок № 11</i> Прислівник. Ступені порівняння	48
<i>Урок № 12</i> Прикметники, що перейшли в іменники	52

Урок № 13	Числівник. Складні випадки узгодження й відмінювання числівників	57
Урок № 14	Дієслова, дієслівні форми	62
Урок № 15	Складні випадки словозміни дієслів <i>дати, їсти, відповісти, бути</i> та ін.	67
Урок № 16	Паралельні форми вираження наказового способу дієслів 1-ї та 2-ї особи множини	72
Урок № 17	Активні і пасивні дієприкметники	78
Урок № 18	Тематична контрольна робота № 2 з теми «Морфологічна норма» (тестові завдання)	82
СИНТАКСИЧНА НОРМА		90
Урок № 19	Поняття синтаксичної норми. Синтаксична помилка ...	90
Урок № 20	Складні випадки синтаксичного узгодження	94
Урок № 21	Складні випадки і варіанти синтаксичного керування	98
Урок № 22	Уживання прийменників <i>в і на</i> з географічними назвами і просторовими іменниками	102
Урок № 23	Словосполучення з прийменником <i>по</i>	106
Урок № 24	Словосполучення з прийменниками <i>в (у), при, за, із-за</i>	111
Урок № 25	Уживання похідних сполучників	116
Урок № 26	Варіанти граматичного зв'язку підмета й присудка ...	121
Урок № 27	Пасивні конструкції з дієсловами на <i>-ся</i> . Синтаксичні конструкції з формою на <i>-но, -то</i>	126
Урок № 28	Порядок слів у реченні. Односкладні й неповні речення	131
Урок № 29	Прості ускладнені речення	137
Урок № 30	Правила побудови складних речень	142
Урок № 31	Логічні помилки в складних реченнях	146
Урок № 32	Тематична контрольна робота № 3 з теми «Синтаксична норма» (тестові завдання)	151